

hány példányban maradtak fenn, és közgyűjtemények féltett kincsei. Teljesebb a XVII. századi kiadások sora; a gyűjtő nem kis büszkesége, hogy az úgynevezett *Hanaui* és az *Oppenheimeri Biblia*, vagyis Károli fordításának 1608-ban Hanauban, illetve 1612-ben Oppenheimben megjelent és *Szenci Molnár Albert* által sajtó alá rendezett második és harmadik kiadása (RMNY 971 és 1037) egy-egy példányával is rendelkezik, sőt az *Oppenheimeri Biblia* néhány évvel ezelőtt napvilágot látott facsimile kiadása az ő példányáról készült. E századból gyűjteményében őrzik többek között a híres *Váradai Bibliát* (Lásd következő cikkünket! – *A szerk.*) és a *Komáromi Csipkés György* által közreadott hányatott sorsú Szentírást is.

Mint köztudott, a 2008-as esztendőt a kereszt(y)én(y) egyházak a *Biblia Évének* nyilvánították. Sok helyütt nyílt kisebb-nagyobb kiállítás a Szentírás különféle kiadásai közül. Ez adta az ötletet, hogy Pilis városában, a Kármán József Városi Könyvtár kezdeményezésére a négy helyi egyház – evangélikus, református, katolikus, baptista – és az önkormányzat, valamint *Szabó Márton* polgármester határozott támogatásával a ceglédi *Városi Könyvtártól* kölcsönkapott tíz tárlóban október 3-án és 12-én között a Városháza dísztermében Galambos Lajos kollekciójából mintegy 60 ritkaságot bemutassunk az érdeklődőknek. A kiállítás mottója – „Az magyar népnek...” – Sylvester János 1541-es sárvári Új Testamentum fordítása híres ajánlásának, az első magyar időmértékes versnek címe, hiszen talán Ő volt az, aki a legveretesebb szavakkal ajánlotta a mindenkor magyar olvasók figyelmébe az Újszövetség nyelvünkön történő megszólalását. (A Sylvester-féle fordítást eredetiben sajnos nem tudjuk kiállítani, de a kivételes jelentőségű könyv pompás fametszeteinek egy részéből kinagyított képeket készítettünk és helyeztünk a tárlók fölé. Köszönet illeti elkészítésükért *Varjú Zoltán* pilisi fényképész.)

A négy egyház a kiállítás időtartama alatt a Biblia jobb megismerését szolgáló lelkeségi programokat állított össze, a Kármán József Városi Könyvtár helyiségében pedig a bibliotéka Szentírással foglalkozó műveiből készítettünk kiállítást, amelyhez a lakosság tulajdonában lévő régi és családi ereklyének számító Bibliák bemutatása kapcsolódott.

Az október 3-án indult rendezvénysorozat a katolikus templomban szentmise bemutatásával kezdődött, amelyet *Beer Miklós* váci megyéspüspök celebrált.

Pogány György

Az Örök Ige

Váradai Biblia Vereben

2007. október 31-én rendkívüli esemény színhelye volt nyolcszáz lakosú településünk, Vereb. Ekkor került sor – a Biblia éve jegyében – a restaurált Váradai Biblia ünnepélyes átadására a református templomban.

Mitől vált rendkívülivé?

Községünk Helytörténeti Gyűjteményét 2006. augusztus 11-én nyitottuk meg. Másnap B. Kiss Gyula bácsi és Zsuzsi néni családi házuk padlásáról behozták a

gyűjteményünkbe, ajándékba, egy kötés nélküli, a rossz tárolástól erősen szennyezett, rovarrágta, számfűles és vízfoltos, valamint hiányos állapotban lévő Bibliát. Félve adták át, mert attól tartottak, hogy visszautasítom őket, egy ilyen rossz állapotú könyvet nem fogadok el.

Kíváncsian kerestük a kiadás jelzését, mert meg akartunk bizonyosodni Gyula bácsi állításáról, miszerint 1660-ban nyomtatták. Többünk számára hihetetlennek tűnt, hogy egy ilyen régi nyomtatvány lapulhat még felfedezetlenül egy falusi ház padlásán.

A Biblia Újtestamentumának kezdőlapján megtaláltuk az évszámot és a nyomtatás helyét. Döbbenetes felismerés volt a mellettem álló Török Miklós, váradi származású író, újságíró számára és számomra is, hogy egy eredeti Váradi Bibliát láthatunk és lapozgathatunk.

Könyvtörténeti, egyháztörténeti és művelődéstörténeti jelentőségével tisztában voltunk. Tudtuk, még hiányos állapota ellenére is meg kell menteni, mert kevés példány van országunkban ebből a Bibliából.

Az ajándékozási szerződésben a Biblia az önkormányzat nyilvános könyvtárának tulajdonába került. Az ajándékozó kérése volt, hogy biztosítsuk megtekinthetőségét, ezért azonnal érdeklődtünk restaurálásának lehetőségeiről.

Szerencsére ebben az időszakban jelent meg restaurálásra pályázat. Vereb képviselő-testülete határozatot hozott, hogy a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Kollégium pályázata révén próbálja előteremteni rá a fedezetet, a szükséges önrész vállalásával. Önkormányzatunk ÖNHIKI-s, azaz önhibáján kívül hátrányos helyzetű. A jó ügy érdekében, anyagi helyzetünk ellenére, a képviselőtestület maximálisan partner volt. A sikeres pályázat lehetővé tette, hogy a restaurálás elkezdődhessen.

A restaurált Biblia az ajándékozó kérésének megfelelően 2007. október 31-étől előzetes bejelentkezés alapján megtekinthető.

Nemcsak egy érték megmentéséről, hanem egy család önzetlenségéről is szólnom kell. Kevés olyan család van az országban, mint Kiss Gyula bácsiéké, akik egy közösség számára felajánlják „kincsüket”. Akiknek az az elsődleges szempontjuk, hogy másokkal azt megosszák, és örömet szerezzenek. Köszönetemet fejezem ki, amiért érdemesnek tartottak bennünket arra, hogy nekünk ajándékozzák, Vereb kulturális értékeinek, látványainak számát növelve.

Az ünnepségről és a Bibliáról bővebb információ községünk honlapján található: www.vereb.hu

Kerekes Erzsébet

A restaurálás munkamenete

A kötés nélküli könyvtest nagyon rossz állapotban került a kezembe. A lapok felülete itatóspapír jellegű volt, érintésre porzott, nemcsak a portól, hanem a kötőanyag hiánya miatt is.

A kötetet először szitán keresztül, gyenge szívású kézi porszívóval portalanítottam, majd a fűzőcérna elvágása után szétszedtem. A szükséges helyeken radír-szivacs és szike segítségével száraz tisztítást végeztem, a szennyeződést porcsettel távolítottam el.

A meggyengült lapokat, a jobb kezelhetőség elérése érdekében, 1 százalékos, etilalkoholban oldott Regnállal átkentem, egész felületen.

A megtisztított és megerősített lapokat kis egységenként sziták között csapvízben megfürdetttem, majd egyesével szívópapírokon, szabad levegőn megszáradítottam. Ettől a legtöbb sárgás-barnás vízfolt kitisztult, és a papír kifehéredett.

Cellulózrostokból készült papírpépet használtam a javításhoz, ehhez a lapokat egyesével készítettem elő. Kétféle sűrűségű szitát tettem egymásra, a lapokat ráfektettem, majd spricceléssel megnedvesítettem. Amikor eléggé kisimultak, kiskanál segítségével ráöntöttem a papírpépet a javítandó helyekre (hiányok, szakadások, élhajtások), a csatlakozás miatt kicsit az ép részekre is. Vigyáztam, hogy a szöveg olvasható maradjon. A kijavított lapokat szabad levegőn hagytam megszáradni. A korábbi rossz körülmények miatt kiázott enyvezőanyag hiányától a lapok még mindig nagyon lágyak, rossz tartásúak voltak, ezért utánenyvezésre volt szükség. Erre etilalkoholban oldott Klucel-G-t használtam, ecsettel felhordva, az egész felületre. Ezután préselés következett.

A lapok sorbarendezése után összeállítottam az íveket. Előzéknek világos mogyorószínű, merített papírhoz hasonló felületű Ingres papírt használtam. Az előzékezés fajtájának a XVII. századnak megfelelő hozzávarrtat használtam.

Az előkészített íveket öt darab kenderbordára fűztem föl, konzerváló fűzéssel. Ennél az eljárásnál az ívélek és a bordazsineg közé egy vékonyabb bőrt kell helyezni, és az íveket azon keresztül felfűzni. Az elkészült gerincre nem kerül ragasztóanyag, mint rendszeren, ezért az íveket se a gerinckasírozás, se a kötés nem húzza meg, a kötet jó tartású lesz és mégis jól fog nyílni. Minderre nemcsak a papír gyengesége, hanem a széljegyzetek miatt is szükség volt.

Oromszegő nyomát nem találtam, tartó szerepe miatt és a korra jellemzően mégis hímeztem két színnel (rózsaszín és nyers), kender fonalból, nyersvászon alapra, ún. váltva-fűzést.

A könyv tábláinak három réteget kasíroztam össze: egy szürkelemezt és két oldalról egy-egy triplex kartont, búzakeményítő és Planatol BB műanyagragasztó keverékével. A táblákat méretre vágtam, és a bordazsinegek segítségével rögzítettem a könyvtesthez.

A kötésborítóhoz növényi cserzésű kecskebőrt készítettem elő. A növényi cserzésű bőr használata az idők folyamán megakadályozza a környezeti ártalmak negatív hatásának kialakulását a kötésben. Színezéknek Selladerm festéket használtam. A megfestett bőrt a megfelelő helyeken elvékonyítottam, és búzakeményítővel ragasztottam föl a táblákra és a gerincre.

Az előzékeket búzakeményítővel kiragasztottam a táblákra, a bőrt konzerváló pasztával átkentem. A kötet védelmére könyvkötőlemezből dobozt készítettem, kívülről fekete vászon, belül márványmintás papírborítással.

A restaurálással elértem a kívánt célt: a könyv óvatosan lapozható, kinyitható és a széléig olvasható lett.

Farkas Csilla